

Milí čtenáři,

pomalou končící léto je především dobou úrody, kdy příroda „účtuje“ s minulými rozměry počasí a také s pracovitostí sadařů, chmelařů, vinohradníků a pěstitelů. U nás na jihu Moravy jsou v tomto ohledu hlavním tématem sklizené či zatím nesklizené hrozny. V Památníku písemnictví na Moravě nás společně v příštích dnech čeká start výstavy Víno a knihy. Knihy a víno mají společného daleko víc, než by se na první pohled mohlo zdát. Jako hrozny zrají vřádcích, vinný lissená padně podobá lisu knižnímu a než otevřete knihu nebo „sedmičku“, abyste mohli začít objevovat dosud nepoznané, je třeba, aby tvůrci do svého díla vložili všichni svůj um a talentu přidali poctivý kus práce. Jak bude vypadat nový školní rok, vědí v těchto dnech učitelé. Poměrně jasno s rozpočtem na příští rok už má ministr financí, většina manažerů a ředitelů uzavírá roční výhledy. Konkrétní podobu dostávají také muzejní plány. Mohu snad prozradit, že se v Rajhradě chystáme v roce 2017 důstojně připomenout sté výročí narození Josefa Kainara, další z výstav bude věnována humoru v novinách a časopisech první třetiny minulého století. Otevíráme tak stránky, z nichž dýchá nejen mírně nostalgická atmosféra minulé doby, ale také námi hledaný chtěný i nechtěný humor. Budou se naši vnuci, podobně jako my, také usmívat dnešním reklamám? Doufám, že ano. V nadcházejících dnech nás však obdivovat středověké originály vzácných knih ti návštěvníci, kteří do Rajhradu nezavítali na tuto výstavu už v červnu. Vedle bohatě iluminovaných kodexů pro ně bude připraveno i nyní nevšední nahlédnutí do klášterní pokladnice. Tentokrát se bude jednat především o nejnovější přírůstky výtvarného i knižního mistrovství nedávných let. Na shledání v Rajhradě se s Vámi, našimi příznivci a fanoušky, těší spolu s kolegy průvodci za knihovnice a kurátorky Památníku písemnictví na Moravě

Libor Kalina

verše měsíce září

Čas mých žní

*Hory ční
a v oranži
mraky jako lidé plynou*

moje slunce

zapadá nad

Vysočinou

F
František Pospíšil E IGRAMY
P

3 otázky pro Janu Oppeltovou

Podílela jste se, spolu se svými studenty, na zpracování a katalogizaci soukromé knihovny profesora Miloše Stehlíka, kterou nedávno věnoval rajhradskému klášteru...

„Více než pět tisíc svazků této jedinečné kolekce tvoří především literatura spojená s dějinami umění, včetně cenných zřídka zachovaných katalogů výstav a aukcí i dalších příležitostných tisků. Souvisí to samozřejmě s odborným zájmem pana profesora, jenž je významným znalcem barokního sochařství a nestorem moravské památkové péče. Kromě toho zde nalezneme i svazky manželky pana profesora Dr. Vlasty Kratinové a jejího otce, univerzitního profesora psychologie Ferdinanda Kratiny. Nechybí pochopitelně ani hodnotná beletrie, která byla součástí rodinné knihovny po několik generací. Předmětem sběratelského zájmu prof. Stehlíka jsou však bibliofilie a krásné knihy, tedy svazky zajímavé svou typografií či ilustracemi či umělecky cenné a řemeslně hodnotné vazby posledních tří století.“

Není škoda, že tato knihovna není přístupná alespoň pro odborníky?

„Rajhradský klášter je prostřednictvím Památníku písemnictví na Moravě otevřen laické i odborné veřejnosti už deset let. U příležitosti letošních Dnů evropského kulturního dědictví si o víkendu 10. a 11. září budou moci návštěvníci prohlédnout také nově rekonstruované prostory bývalého klášterního archivu, v nichž je knihovna umístěna. Bude pro ně připravena také ojedinělá výstava obálek knih, které navrhl a upravil Josef Čapek, jež pochází ze sbírek prof. Stehlíka. Tato sezónní expozice více než 70 tisků (včetně ceněné bibliofilie Thomase de Quincey Levana a matky žalu), má připomenout loňské 70. výročí úmrtí zmíněného českého autora, malíře, grafika a ilustrátora.

Do budoucna počítáme jak se zpřístupněním knihovny badatelské veřejnosti (všechny tituly jsou už nyní zkatalogizovány), tak také s rozšířením expozice o výtvarná díla, která také pocházejí z daru prof. Stehlíka. Knihovna podle jeho záměru má být komplexním dílem stejně jako známá rajhradská bibliotéka v protějším rohu klášterní kvadratury. Nová rajhradská knihovna tak může být alespoň částečným zaplněním mezery čtyř desetiletí ve druhé polovině 20. století, kdy nebyly sbírky opatřeny doplňování a komunita nemohla být inspirátorem a mecenášem uměleckých děl, jako tomu bylo po více jak devět století její existence.“

Ve středu 7. září budete v Památníku hovořit o zajímavých osudech historických knih a knihoven.

„Ve své přednášce bych se chtěla věnovat praktickým otázkám vzniku rukopisné knihy a představit posluchačům práci středověkého písaře, iluminátora a knihvazače. Pak bych se ráda zastavila u tématu klášterních knihoven a ilustrovala tak slavné rčení: Habent sua fata libelli, totiž, že knížky mají své osudy. A osudy klášterních knihoven v českých zemích tvoří příběh velice barevný a napínavý.“

Mgr. Jana Oppeltová (1970), odborná asistentka Katedry historie FF UP Olomouc. Specializuje se na řeholní instituce v Čechách a na Moravě v 17. a 18. století, na barokní slavnosti, farní knihovny a archivy.

Hledání genia loci – jezero Matka

Jméno FYROM - Former Yugoslav Republic of Macedonia (Bývalá jugoslávská republika Makedonie) tedy název daný vstupem do OSN nikdo v Makedonii neužívá. Našinec, projíždějící do Řecka a zpět, většinou nepostrádá ani absenci turistických ukazatelů. Běžně se spokojí s návěstími benzínek s nejlevnějšími cenami v Evropě. Tip na výlet do sousedství Skopje k horskému jezeru Matka jsme dostali na řecké pláži. Proč si nezeptat dlouhou cestu domů tripem podél údajně romantické vody? Bloudění předměstím půlmilionové metropole a hledání osady Saraj, dnes už součásti Skopje, ukončil až vodácký divokovodní areál na řece Treska, kde jsme zaparkovali. Po kilometru cesty proti proudu stála před námi hráz přehrady, vysoká snad padesát metrů, sevřená vysokými skalami. Lákavou možností půjčit si u jezera kajak a propádlovat se horskou soutěskou po hladině vyloučil fotobatoch s aparáty. Rozhodně nevšední putování po chodníku místy vysekaném do skal však nakonec zastínila prohlídka byzantského kostelíka sv. Andreje. Středověkými freskami bohatě zdobený svatostánek nese vnošení 1389. Starobylá fresková výzdoba, mezi světcí nechybějí evangelisté ani pravoslavní svatí spolu s texty v cyrilici, dokládá bezproblémové propojení východní a západní víry. Až má člověk pocit, že mu před očima ožívá Velká Morava. Místní kostelník, který pochopitelně nechtěl žádné vstupné, nás po chvíli a otázce odkud jsme, upozornil mezi tvářemi vousatých mužů na ikonu bohorodičky, po níž se jmenu-

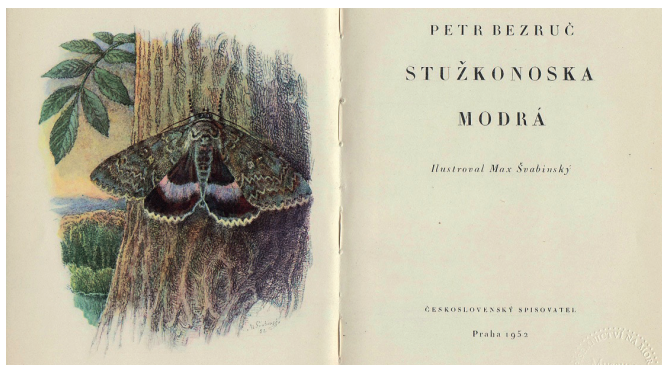
je zdejší umělé jezero vzedmuté v roce 1938. Předtím byly některé místní jeskyně domovem poustevníků, kteří v nepřístupných kopcích vystavěli klášter i několik dalších svatostánků. Zapamatoval jsem si ještě jeden letopočet, dataci 1560 AD u jednoho portrétu. V letech, kdy mniši malovali tyto obdivuhodné výjevy z historie své víry, vrcholil u nás ve středozápadní Evropě mnohdy nelítostný zápas katolíků s protestanty. Časy se mění, problémy zůstávají, říkal jsem si, když jsme pak míjeli po cestě chudou, ale hrdou krajinou další z nových minaretů. (k)

Z našeho depozitáře

Postava Petra Bezruče (vlastním jménem Vladimíra Vaška) je spjata s několika místy na území Moravy a Slezska. Jde především o Opavu, Háj u Opavy, Branku u Opavy, Ostravici, Brno a Kostelec na Hané. Dokonce i v Rajhradě bychom mohli vysledovat jeho stopy. A to nejen v letech dávno uplynulých, ale i v současnosti. Ve sbírkách Památníku písemnictví na Moravě je totiž uložen bohatý soubor bezručian. Jedná se zejména o bibliofilská vydání jeho knih. Mnohé knihy jsou číslovány, některé z nich také signovány autorem. Celkem je ve sbírkách Památníku písemnictví uloženo 44 kusů bibliofilii vztahujících se k Petru Bezručovi. Za zmínku jistě stojí bibliofilské vydání knihy *Stužkonoska modrá*, které doplnil svým dřevorytem Karel Svolsinský. K 90. výročí narození Petra Bezruče vydali Karel Svolsinský a Matouš Jurák. Knihu vytiskly Středomoravské tiskárny v Olomouci na velkolesinském ručním papíře v nákladu 100 číslovaných výtisků. Ve sbírkách Památníku písemnictví je uložen výtisk s číslem 42, signován Karlem Svolsinským i Petrem Bezručem. Zajímavostí je také kniha stejného titulu ilustrovaná Maxem Švabinským. Materiály vztahující se k životu a tvorbě Petra Bezruče však nejsou uloženy pouze v „podsbírce“ knih. Také v literárním archivu můžeme najít jednu pozoruhodnou položku. Jedná se o dopis Petra Bezruče, který adresuje jistému panu kontrolorovi na brněnské poště. Dopis je datován dnem 3. září 1937. Petr Bezruč si v dopise stěžuje: „jak víte, bude nás týrati národ v září gratulacemi a pozornostmi, jistě i zbytečnými dary. Byl jsem dosud v Kostelci na Hané, nyní prchám na šest neděl do krajiny neznámé, kde nás žádný čert hledat nebude. Místo neudám.“ Dále jej ujišťuje, že v žádném případě nechce přijímat žádné dary: „Prosím Vás proto, abyste veškeré balíky, v nichž lze cítit dary, vracel. [] Vy taky laskavě presenty vracejte: zvláště obrazy – mám podezření, že velké město a centrální úřad pošle obraz.“ Ke květinám, které mu často posílaly jeho ctitelky, se vyjadřuje následovně: „Čert s nimi, jsou-li deklarovány jako květiny, dodejte laskavě, takový dárek jakž takž snesu.“ Na konci dopisu pana kontrolora ještě jednou upozorňuje, aby vše „od osob soukromých, co zavání presentem“, vracel. Loučí se „s šetrnou úctou Vlad. Vašek (= Petr Bezruč)“.

(pp)

Z přípravy výstavy Víno a knihy

Knihy jsou hmotnými a nejpersvědčivějšími doklady o tom, jak člověk poznával přírodu a svět, jak postupně vytvářel svou kulturu. Ještě dříve, než napsal první „stránku“ do hliněné tabulky, naučil se pěstovat révu a vyrábět víno. Od té chvíle však člověk nedal bez knih a vína ani ránu! Odborná pojednání o šlechtění vinné révy a zpracování hroznů, právní texty chránící vinohradníky a jejich majetek, krásná literatura inspirovaná vínem, motivy hroznů a vína na ex-libris, oslavné a pijácké verše, herbáře, kuchařky. Knihy a víno patří k sobě i proto, že publikací o tomto nápoji bohů existuje téměř nekonečná řada. Právě připravovaná výstava v Památníku písemnictví na Moravě si klade za cíl představit jednu z nejstarších člověkem pěstovaných a cíleně šlechtěných rostlin prostřednictvím psaných i tištěných stránek. Nikoli druhotným cílem je postihnout zároveň také podíl vinné révy a vína na kultivaci člověka, na jeho zušlechťování, na jeho víře a kultuře, jakož i na vzniku lidové slovesnosti a krásné literatury vůbec. (k)

Nejbližší akce Památníku písemnictví na Moravě

Poklady rajhradské knihovny - Na závěr výstavy Knihy doby Karla IV. (7. 9. – 11. 9.) je připravena prezentace originálů rukopisů ze 14. století. Ve středu 7. září od 17 hodin ji uvede přednáška Mgr. Jany Oppeltové, Ph.D., nazvaná Skrytá krása rukopisů a zrození středověkých knihoven. O víkendu 10. a 11. září budou výjimečně zpřístupněny i nejnověji zrekonstruované prostory rajhradského kláštera – knihovna profesora Miloše Stehlíka, který po dlouhá léta sbíral umělecké předměty a „krásné knihy“. K vidění bude např. kolekce knižních obálek, které zpracoval Josef Čapek, nebo část jeho sbírky moderního umění.

31. března – 30. října, výstava Dobrodružství abecedy. Historie abecedy od počátku po současnost. Abeceda hravá a inspirující. Interaktivní výstava pro začínající i pokročilé čtenáře, k níž je připraven bohatý doprovodný program pro jednotlivce i školní kolektivy.

7. června – 18. září, výstava K celosti – malby a grafiky Ladislava Laštůvky (1951–2012). Výstava představuje celoživotní tvorbu malíře a grafika Ladislava Laštůvky. V jeho výtvarné práci najdeme úzké propojení se světem literatury (Jan Skácel, Josef Palivec, D'Annunzio).

Poučný Příběh knihy

Samotná prohlídka honosného barokního sálu s bohatou freskovou výzdobou a policemi s osmnácti tisíci svazky je pro milovníka knih zážitkem. A což teprve možnost nahlédnout do některých z nich, prohlédnout si například ručně malované mapy ve starých atlasech, listovat v bohatě ilustrované bibli nebo se přesvědčit o tom, že vícejezyčná vydání knih dříve nebyla vůbec ojedinělá. To vše nově nabízí návštěvníkům Památníku doprovodný program nazvaný Příběh knihy. Je připravován cíleně pro skupiny mladšího i staršího školního věku, ale i pro středoškoláky a dospělé, včetně studentů univerzit třetího věku. Předem objednané skupiny mají možnost se od elektronických čteček a současné knižní produkce vydat proti proudu času přes dobu vynálezu knihtisku až do středověkého skriptoria, obdivovat rukopisy, první tisky a seznámit se prostřednictvím knižních vazeb s klasickou knihařinou. (hl)

Hledáme

Do sbírky Památníku písemnictví na Moravě hledáme kulturně politický měsíčník Červený květ, který vycházel v letech 1956–1969 v Ostravě. Zájem máme o ročník 1956 a ročníky 1963–1969.

List pro literární politiku Index, byl založen v Brně roku 1929. Neprerušitě vycházel do června roku 1939. Obnoven pak byl v letech 1968–1969. Hledáme tato čísla: roč. 1933–9,10; roč. 1934–12; roč. 1935–1939 – všechna; roč. 1968–7; roč. 1969–7,10.

Společenská revue Salon vycházela jako měsíčník v letech 1922–43. Hledáme tato čísla: roč. 1–5; roč. 6 – č. 1–11; roč. 7 – č. 1, 2, 4–10; roč. 8 – č. 5–6, 11; roč. 9 – č. 5, 6, 10–12; roč. 10 – č. 2, 3, 7, 11, 12; roč. 11–22.

Rovněž pátráme po dokumentech (korespondence, vzpomínky, fotografie, osobní předměty) spjatých s básníkem Josefem Kainarem.

Rádi Knihovnu Muzea Brněnska a sbírku Památníku písemnictví na Moravě, vedenou v Centrální evidenci Ministerstva kultury ČR (CES ev. č. PPM/006-05-31/3500006) obohatíme o raritní a autory signované tisky, literární dokumenty, fotografie, ex-libris, knižní ilustrace, rukopisy a korespondenci autorů spjatých s Moravou.

Literka, Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě
Klášteř 1, 664 61 Rajhrad, tel.: 547 229 136
Odpovědný redaktor: Libor Kalina

**PAMÁTNÍK
PÍSEMNICTVÍ
NA MORAVĚ**
Muzeum Brněnska

Vychází jedenáctkrát ročně, č. 8, ročník 10, 2. 8. 2016
MK ČR E 21218
Muzeum Brněnska, příspěvková organizace, IČ: 00089257